Stipta István

A Miskolci Evangélikus Jogakadémia (1919–1949)

Prológus

Az eperjesi kollégium keretei között főgimnázium, evangélikus teológiai kar, jogakadémia, majd a 19. század második felétől tanítóképző intézet működött. A híres tanárok (*Carlovszky Zsigmond, Thomka István, Csupka András*) dacoltak a tiltó és korlátozó uralkodói rendelkezésekkel, miközben az intézmény tekintélye és a hallgatóinak száma egyre nőtt. A neoabszolutizmus idején, 1864-ben döntöttek a négyéves jogakadémiai oktatás bevezetéséről. Sáros vármegye, Eperjes szabad királyi város és a nagy tekintélyű *Dessewffy* család anyagi segítségével az oktatást az egyetemi képzéshez hasonlóvá, és – a hazai jog oktatása terén – teljessé tették. Az akadémia nem kapott államsegélyt, így a központi hatóságoktól függetlenül dönthetett belső szervezetéről, a hazai jogalkalmazói igényeknek megfelelően alakíthatta ki a tantárgyi struktúráját, és az egyházi autonómiára támaszkodva belátása szerint alkalmazhatta tanárait.

A felvidék legjelentősebb jogakadémiája az ország szellemi központjától jótékony távolságban működő, önálló arculatú szellemi műhellyé vált. A szokásszerűséggel, a középkorias konzervativizmussal szembenálló szemléletet tükrözi, hogy a századfordulón *Mikler Károlyt*, a Jászai-féle radikális párt helyi vezetőjét választották dékánná, az 1910/1911-es tanévtől a politikatudományt *Maléter István*, az ismert reformpárti társadalomtudós oktatta. A jogakadémia megbecsült tanára volt a szociáldemokrata érzelmű *Hébelt Ede*, és itt tartotta izzó hazafiságtól áthatott előadásait az „utolsó kuruc", *Csengey Gusztáv*. Az eperjesi jogakadémia alkotó légköre, progresszív szellemisége – az igényes tanárkiválasztás révén – magas szakmai munkával párosult. Eperjesen csak olyan tanárok taníthattak, akik egyetemi magántanári címmel rendelkeztek. Az első világháború előtti év tanári karában egyetlen oktató sem volt, aki legalább egy évet ne töltött volna korábban külföldi egyetemen. Itt oktatott *Vécsey Tamás* a legkiválóbb római jogászok egyike, *Ereky István* a közigazgatástan nagyhírű professzora. Innen indult *Berzeviczy Albert, Horváth Ödön, Moór Gyula* tudósi és tanári pályája.

Az eperjesi jogtanulók nemzetiségi megoszlása a környék etnikai tagozódását tükrözte, a felvételnél nem érvényesült vallási szempontú kontraszelekció. A jogakadémia elsősorban az alsó középosztály gyermekeinek továbbtanulását biztosította. Rendkívül előnyös volt a felvidéki szülők számára, hiszen így gyermekeik helyben, kisebb költségen tanulhattak, a négy év elvégzése után – ha kívánták – az egyetemen

doktorálhattak is. Igaz, a hallgatók többsége megelégedett az akadémián szerzett ismeretekkel, amely alapos gyakorlati tudást és a középszintű hivatalnoki foglalkozásokhoz megkívánt képesítést biztosított.[1]

A századforduló tíz jogakadémiája közül Eperjesen tanult a legtöbb diák, itt működött a legnagyobb létszámú tanári kar. Az akkor legvonzóbb pályára előkészítő, elsősorban gyakorlati tudást nyújtó felvidéki főiskola szép terveit azonban az első világháború meghiúsította. Újrakezdésre az ősi székhelyen nem volt esély: a békekötés után a jogi fakultásnak menekülnie kellett.

A menekült jogakadémia Miskolcon

Mikler Károly dékán 1919 őszén a miskolci Reggeli Újság lapjain úgy emlékezett: neki jutott először eszébe a jogakadémia áttelepítésének – ami ezzel azonos volt –, megmentésének gondolata. A Felvidék cseh megszállása, és az önálló csehszlovák állam megalakulása (1918. október 29.) utáni zűrzavaros helyzetben egyre biztosabbá vált, hogy az új státus nem tart igényt a Kollégium jogi fakultására és nincs szüksége az itt tanítókra sem. Míg a teológiai kar, a főgimnázium és a tanítóképző tanárai bátorító ígéreteket kaptak a helyi vezetőktől, a jogászok számára csak a menekülés maradt. Kollégiumi termeiket cseh katonák szállták meg, akik szigorúan megtiltották a magyar nyelvű oktatást. A jogakadémia méltatlankodó tanárait rövid időre letartóztatták.[2]

Az áttelepülés ügyében döntési jogkörrel rendelkező eperjesi fenntartó testület nem foglalt állást. A kar bonyolult támogatási rendszere miatt ebben a fontos kérdésben az ősi pártfogóság és az evangélikus egyházkerületi hatóság együttes határozatára is szükség lett volna. A dékán úgy értesült, hogy a pártfogóság egyes tagjai ellenezték, korainak, célszerűtlennek tartották az elköltözést. Karmentő akcióját ezért a társfenntartó szerv, az egyház vezetőinél kezdte. Az 1918. december 5-i budapesti egyházi konferencián felkereste *Geduly Henrik* tiszai egyházkerületi püspököt, aki támogatta az elképzelését. Ő már nem bízott a békekonferencia kedvező döntésében. Másnap a dékánnal együtt felkereste *Lovászy Márton* vallás és közoktatásügyi minisztert, kérve az áthelyezés állami támogatását. A miniszternek nem voltak illúziói a bekövetkező területi változásokat illetően. Rögtön beleegyezett az áttelepítésbe, sőt azt is megígérte, hogy a teológiai kar esetleges áthozatalát is támogatni fogja. Az újrakezdő jogakadémiának államsegélyt ígért, a költözködés költségeinek egy részét is átvállalta.

[1] A tiszai ág. hitv. ev. egyházkerület miskolci jogakadémiájának Almanachja (A továbbiakban: Almanach) 1935–36. tanév. Miskolc 1936. 59.; Horváth 1886. 22–25.; Zsedényi 1933. 36–39.; Stipta 1989. 11–14.

[2] Mikler 1922. 6.; A jogakadémia történetének első időszakáról vázlatos áttekintést ad: Stipta 1985a. 2. 49–58.

Dönteni kellett arról is, hova mehet a jogakadémia. Először Kassa merült fel. Ezt az elképzelést olyan illúzió éltette, hogy az abaúji központ a békekötés után magyar területen marad. Az év végén azonban az eperjesiek már arról értesültek, hogy a kassai állami, és a sárospataki református jogakadémia is költözni kíván. Mindkettő Miskolcra.

A miskolci áttelepítés tehát nagy részben Mikler Károly érdeme, bár a város vezetőinek kedvező hozzáállása jelentősen hozzájárult a sikeres és gyors menekítéshez. Az evangélikus egyház a felügyeletet gyakorló egyházkerület központját, Nyíregyházát javasolta akadémiai székhelyként. Egy ideig rontotta Miskolc esélyeit az a hiedelem, hogy még ez a település is átkerül Csehszlovákiához. A *Reggeli Hírlap* 1919. március 16-i száma is aggódva említette azt a lehetőséget, hogy a demarkációs vonalat mélyebbre vonják, így esetleg bekerül Miskolc („*Miskovec*") és Sátoraljaújhely is. Az államhatárok végső megállapításáról a város lakói csak 1919. június 19-én értesülhettek.

A budapesti tárgyalásai után, Eperjesre tartva, Mikler Károly Miskolcon állt meg. December 7-én tárgyalt a város vezetőivel, *Szentpáli István* polgármesterrel és *Lichtenstein László* városi főispánnal. A két vezető lekötelező ígéretet tett. Megígérték, hogy a város törvényhatósági bizottsága december 19-én megtárgyalja a jogakadémia ügyét. Azon melegében ajánlottak egy megfelelő épületet és évi 25.000 koronát az áttelepülő intézmény részére.[3]

Miskolc régen vágyott már egy egyetemre, vagy legalább egy főiskolára. Igaza volt az ügyet támogató lelkes patriótáknak: megérdemelte volna. A környék hozzá mérhetően jelentős városai már rendelkeztek felsőfokú tanintézettel. A helybeli továbbtanulást biztosító intézmény hiánya nemcsak presztízskérdés volt, hanem a lakosság jelentős érdeksérelmével is járt. A város vezető testületei kezdetben műegyetemet akartak; 1918. január 31-én a törvényhatósági bizottság határozata szerint: „*tekintettel azokra a rendkívüli fontosságú kulturális és gazdasági érdekekre, melyek a harmadik műegyetemnek városunkban való felállításához fűződnek, az e célból szükséges anyagi áldozatokat városunk vagyoni állapotához képest meghozni kész.*"[4] A biztató kilátást és az eredményes tárgyalásokat az év őszén bekövetkezett történelmi események meghiúsították.

Már korábban kútba esett a sárospataki jogakadémia és az ottani teológiai kar áthozatalának terve. Az év végi tragikus események nyomán viszont két felvidéki főiskola is befogadásra kérte Miskolcot. Először a selmecbányai erdészeti és bányászati akadémia fordult a városhoz. A képviselőtestület 1918. december 19-én eldöntötte,

[3] Bruckner 1953-1959. 7–10. vö: Boleratzky 1993.

[4] BAZ Mlt. Miskolc thjf. város 1918–19. évi jegyzőkönyve 28. 13/1918. I. 31. sz. határozat. Alapszám: 13.

hogy a *„főiskolának Miskolcra áthelyezését örömmel veszi és annak idején a legerélyesebb mozgalmat indít az iskolának részére való megnyerése iránt."* Az ígéretet beváltva három év múlva újabb határozat született: a polgármester lépjen fel a kormánynál a főiskola Miskolcra telepítése ügyében.[5] Határozottabb módon, eredményesebben járt el a város a jogakadémia ügyében. A vezetők tartották magukat korábbi ígéretükhöz. A város törvényhatósági bizottságának minden fontos albizottságával előzetesen megállapodtak a menekült főiskola befogadásáról, és támogatásáról. A *Mikler Károly* jelenlétében lefolyt 1918. december 19-i bizottsági ülés már örömmel fogadhatta az *„eperjesi jogakadémiának Miskolcra való áthelyezését."*[6] Igaz ugyan, hogy a határozat egyelőre nem erősítette meg a korábban felkínált segélyösszeget és nem volt szó a székház átadásáról sem. A város anyagi erejéhez mért támogatást ígért.

Az eperjesi jogakadémia tanárait a cseh katonaság részéről időközben újabb inzultus érte. Az 1918. december 19-re összehívott ősi pártfogósági testület még mindig nem látta időszerűnek az akadémia áthelyezését. Mikler a pártfogóság álláspontja ellenére 1919. január 16-án Miskolcra utazott, már az átjövetel részleteit kívánta tisztázni. *Szentpáli István* polgármester 1919. január 18-án hivatalosan értesítette az eperjesi kollégium dékáni hivatalát, hogy a jogakadémia részére átengedi a városháza II. emeletének azon helyiségét, amelyet akkor a 16. gyalogezred parancsnoksága foglalt el. A dékán sürgős intézkedést kért az illetékes evangélikus püspöktől, *Geduly Henriktől*. A válasz, egyben a végső döntés 1919. február 9-én érkezett Eperjesre: *„Határozat: Az egyházkerületi közgyűlés utólagos jóváhagyásának reményében, saját felelősségemre elrendelem, hogy az eperjesi ág. h. ev. egyházkerületi collegiumi jogakadémia ideiglenesen, a béketárgyalások befejezéséig Miskolc város hatósága alatt legyen, (...) címében, pecsétjében, hivatalos irataiban a következő elnevezést viselje: A tiszai ág. h. ev. egyházkerület eperjesi kollégiumának jogakadémiája - ideiglenesen Miskolcon!"*[7]

A határozatot később az egyházkerületi közgyűlés is jóváhagyta. Az 1920. október 27-én, Nyíregyházán hozott állásfoglalás nyomatékosan hangsúlyozta a jogakadémia miskolci működésének ideiglenességét. A határozat szerint *„parancsolja ezt a területi integritás kiirthatatlan gondolata, a már porladásban lévő, alapító ősök és vértanúk emléke és kegyelete, valamint az elszakított testvérek iránt érzett szeretet és tisztelet érzete."* Két év múlva a főiskola hivatalos pecsétjéből már hiányzott az „ideiglenes" jelző.

A kommün bukása után, a megszálló román csapatok asszisztálása mellett, 1919. október 4-én indult újra a jogakadémiai oktatás. Előző napon érkezett meg Eperjesről *Obetkó Dezső, Maléter István, Hébelt Ede* és *Sztehlo Zoltán. Szlávik Mátyás*, a

[5] BAZ Mlt. Miskolc thjf. város 1918–19. évi jegyzőkönyve 411.; Miskolc thjf. város 1921. évi jegyzőkönyve 368.

[6] Bruckner 1953–1959. 11.; Mikler 1922. 18.

[7] Bruckner 1953–1959. 9.; Mikler 1922. 19.

művelődés és bölcsészettan tanára nem kívánt Miskolcra költözni. *Moór Gyula* sem kívánt áttelepülni, későbbi munkahelyére, a kolozsvári egyetemre készült, *Ereky István* Budapesten oktatott tovább. Ezen az őszön a miskolci volt az ország egyetlen működő főiskolája. A rendkívül körülményeket méltányolva új, korábban máshová beiratkozott hallgatókat is felvettek, és vizsgáztattak a jogakadémián. Az egyetemi oktatás Budapesten csak 1920. márciusában indult újra: számos egyetemi joghallgató ebben az évben Miskolcon tette le vizsgáit.

Az első félévi előadásokat az eperjesi tanrend szerint tartották. Igaz, kényszerűségből egyes tárgyak kimaradtak, másokat nem a régi gondozóik adták elő. Sztehlo Zoltán, aki eredetileg római jogász volt, az első félévben magyar anyagi büntetőjogból tartott heti öt óra előadást. *Mikler Károly* is vállalta a közigazgatási jogot, pedig ő az egyházjog és jogtörténet tanára volt. A korabeli jogászképzés egyik fontos tárgya a közgazdaságtan volt. Kényszerűségből ezt is Mikler Károly adta elő. Szlávik Mátyás stúdiumát Maléter István vette át, aki a jogbölcsészettel együtt így heti tíz órát tartott. Obetkó Dezső az osztrák magánjogot, és a magyar pénzügyi jogot jegyezte.

Az első miskolci tanév második szemeszterében – a magasabb létszám miatt – már évfolyamokra bontva folyhatott az oktatás. Ekkor alakult ki az a tantárgyi rendszer, amely az akadémia 1949-es megszüntetéséig irányadó volt. Az 1919–1920. tanév II. félévi tanrendje, heti óraszámokkal: I. évf. Római jog, 8 óra; Magyar alkotmány és jogtörténet, 7 óra *Mikler Károly*. II. évf. Magyar közjog, 6 óra *Maléter István*; Magyar magánjog, 6 óra; *Sztehlo Zoltán*; Pénzügytan, 4 óra *Flórián Károly*; Nemzetközi jog, 3 óra *Maléter István*. III. évf. Magyar anyagi büntetőjog, 5 óra; Magyar büntetőeljárás, 5 óra; *Obetkó Dezső*; Magyar állam statisztikája, 4 óra *Mikler Károly*. IV. évf. Speciális kollégiumok: *Maléter István*: Európai államok legújabb története; *Szlávik Mátyás*: Bölcseleti etika; *Csengey Gusztáv*: Nemzeti küzdelmek a XVII. században.[8]

A jogakadémia hallgatói létszámáról az első két tanév átmeneti viszonyai miatt nincs pontos adatunk. A tantestületi jegyzőkönyvek és a beiratkozottak hivatalos kimutatásai az 1922/1923. tanév I. félévétől kínálnak megbízható információkat. Ebben a félévben a jogakadémiának 212 rendes (tehát előadások látogatására kötelezett) hallgatója volt. Legtöbben az első évfolyamra iratkoztak be, számuk 72 volt. A második évfolyamon 66-an, a harmadikon 42-en tanultak. A negyedév létszáma 32 volt. Az evangélikus egyház hatósága alatt álló jogakadémián összesen 71 hallgató vallotta magát protestánsnak, közülük csak 31 volt evangélikus. A tanulók többsége helyben vagy környékbeli településeken lakott (451 miskolci, 31 Borsod megyei, 24 abaúji hallgatót regisztráltak).

[8] EOL. Tiszai Egyházkerület Jogakadémiája. Kari ülési jegyzőkönyvek 1919–1926. 7.; 9.; 22.

Az első évre felvehető hallgatók létszámát a vallás- és közoktatásügyi miniszter szabta meg. A felvételnél – a numerus clausus törvény alapján – tekintettel kellett lenni a *„fajok és nemzetiségek"* számarányára. A miskolci jogakadémia keretszáma 1922/1923-ban hatvan volt. Az első évfolyamra 93-an jelentkeztek. A törvény alapján – a továbbtanulásra alkalmas keresztények által be nem töltött helyre – mindössze négy izraelita vallású hallgató kerülhetett volna be. A kari tanács 1921. október 4-én azonban úgy foglalt állást, hogy – tekintet nélkül a törvényben megszabott arányra – *„a keresztény vallású pályázókkal meg nem telt megengedett létszám határáig nem keresztény kérelmezők is felvétetnek."* Egyébként nem tartották be a minisztériumi keretelőírást sem. A jobb előmenetelű jelentkezőket, a tanárok vagy helyi potentátok által – a korabeli szokás szerint írásban – ajánlott pályázókat az egyházi hatóság vezetője, a püspök vette fel. Az egyház ezen a téren is ragaszkodott régi iskolafenntartói jogához, oktatási autonómiájához.

A jogakadémia belső oktatási rendje kialakult, tanári kara, szervezete stabilizálódott. A sorsa mégsem rendeződött véglegesen, hiszen a minisztérium 1921. június 13-án közölte: a jövőben kinevezett vagy megválasztott tanárok részére – az állam szűkös pénzügyi helyzetére tekintettel – nem ad államsegélyt. Miskolc városának törvényhatósági bizottsága megadta ugyan a 25.000 korona összeget, de ez a kiadások töredékét fedezte csupán. A kormány rövidesen megszüntette a felekezeti jogakadémiák anyagi támogatását. Elsősorban anyagi okokra hivatkozott, de közismert volt: az új kultuszminiszter, *Klebelsberg Kunó* az egyházi keretek között folyó jogászképzést elvi okokból sem akarta fenntartani. Az intézmény csak helyi támogatással működhetett tovább. Borsod vármegye *„szomorú pénzügyi helyzetére"* hivatkozva nem adott segélyt. Miskolc ezúttal is megértőbbnek mutatkozott: az oktatáshoz szükséges helyiségek biztosításán, a fűtés, világítás költségein túl ideiglenesen magára vállalta három tanszék összes kiadását. A támogatás kérdésével foglalkozó városi testületi ülések vitáiból kiderült, hogy a jogakadémiát minden körülmények között meg kívánták tartani.

Hodobay Sándor polgármester 1922. november 28-i megválasztásakor nagyívű kulturális programot hirdetett meg. Megígérte a színház átépítését, a művésztelep további fejlesztését (*„Nagybánya helyét a jövőben Miskolcznak kell majd betöltenie"*), kilátásba helyezte a Borsod-miskolci Múzeum végleges elhelyezését. A város *„utóbbi időben nyert határvárosi küldetésének"*[9] megfelelően fejleszteni kívánta a törvényhatóság iskoláit. A jogakadémiához – mint egykori eperjesi diák – teljes szívvel ragaszkodott. A jogi oktatásért hozott áldozat (a városi költségvetés 0,8 %-a) egyébként

[9] BAZ Mlt. IV. 1903/a. 14. Miskolc thjf. város 1922. évi jegyzőkönyve 430.; Bruckner 1996. 70.

többszörösen megtérült. Az itt lakó hallgatók elhelyezése, élelmezése révén a város iparosai és kereskedői ennek közel tízszereséhez jutottak.

A következő tanév elején a dékánnak újabb tanárokról kellett gondoskodnia. *Obetkó Dezső, Flórián Károly, Maléter István* az átmenetileg engedélyezett kassai jogakadémiát választotta, Hébelt Ede visszakerülésére nem volt remény. Ebben a kritikus helyzetben sikerült három olyan kiváló oktatót találni, akik hűséggel szolgálták a jogakadémiát, egészen annak megszűnéséig. *Schneller Károly* fővárosi statisztikai hivatali fogalmazó a közigazgatási jog és statisztika tanár lett. A büntetőjogot 1921 őszétől *Hacker Ervin* oktatta. A történeti és filozófiai tanszékre az iglói főgimnázium egykori tanárát, *Bruckner Győzőt* nevezték ki.

Új szakasz: Bruckner Győző dékáni kinevezése

Mikler Károly az 1923. szeptember 20-i egyházkerületi ülésen lemondott dékánságáról. Elhatározásában feltehetően közrejátszott az államsegély megvonása után kialakult helyzet, az idős kora és betegsége is. Utóda *Bruckner Győző* képesített egyetemi magántanár, a felvidék művelődés- és jogtörténetének kiváló kutatója lett. A miskolci jogakadémia sorsát alapvetően meghatározó személyiség 1877. július 27-én Felsőlövőn született. Középiskolai tanulmányait a felsőlövői, késmárki és soproni evangélikus liceumban, egyetemi tanulmányait a budapesti tudományegyetemen végezte. Tanári működését 1902. október 1-én kezdte az eperjesi kollégiumban, majd 1903 és 1920 között az iglói evangélikus főgimnázium tanára volt. Egyetemi magántanári képesítését 1914-ben nyerte el. Ezt követően harctéri katonai szolgálatot teljesített, 1918. december 10-én, négyéves szolgálat után szerelt le. A menekült miskolci jogakadémián 1920. szeptember 1-én kapott nyilvános rendes tanári kinevezést.

Az 1923. november 9-i kari ülésen tartott dékáni székfoglaló beszédében kifejtette, hogy az eperjesi főiskolai tradíciókat ápolni kívánja. Hosszú dékánsága alatt ezt az ígéretet be is tartotta. A miskolci jogakadémia irányítója mindvégig fontos feladatának tartotta az evangélikus egyházzal való kapcsolat erősítését. Bruckner Győző egyébként egyházjogot is tanított és nagy szerepe volt abban, hogy a kánonjog mellett – hazánk akkori egyetlen evangélikus egyházjogi tanszékén – a protestáns egyházjog is beható művelést nyert. A város és a jogakadémia kapcsolatát új alapokra kívánta helyezni; erre az időre készült el a megkötendő szerződés tervezete. A város felkínált anyagi segítségét viszonozva készségesen felajánlotta azt a szellemi tőkét, melyet tanári kara képvisel. „*Dékáni működésem jelszava lesz: mindent az ifjúságért!*" – ennek jegyében az ifjúsági egyesületek támogatását, a Joghallgatók Testületének erősítését, az ifjúsági jóléti intézmények létrehozását és a segélyalap növelését ígérte. A hallgatók öntevékeny tudományos tevékenységének ösztönzésére a szemináriumi élet élénkí-

tését tartotta szükségesnek; ígéretet tett arra, hogy az önálló értékű szemináriumi értekezések megjelentetését támogatni fogja.[10]

A főiskola érdekei szempontjából is kívánatosnak tartotta, hogy a tanári kar „*minél buzgóbb*" tudományos munkásságot fejtsen ki. Ő maga nagyszerű példával járt elől; tudományos tevékenységének elismeréseként a Magyar Tudományos Akadémia 1926-ban társadalmi-történelmi osztályának levelező tagjává választotta.

A miskolci jogakadémia kiadványai sorában fontos szerepet játszott az 1925. januárjában megindult „*Miskolci Jogászélet*". A Bruckner Győző kezdeményezésére indult lap az első vidéki jogtudományi folyóirat volt. Mint a jogakadémia hivatalos lapja, hatszáz példányban jelent meg, és eleinte csupán a hallgatók informálását szolgálta. Később a *Putnoki Béla* miskolci ügyvéd által szerkesztett fórum a városi jogélet fontosabb eseményeit is közölte, és kisebb értekezéseknek is helyet adott. A folyóirat a hallgatók magas színvonalú dolgozatait is megjelentette. A Miskolci Jogászéletben megjelent terjedelmesebb vagy jelentősebb cikkek különlenyomatait a *Miskolci Jogászélet Könyvtárában* külön is kiadták. Az első ilyen kötet 1925-ben jelent meg; 1934-ben adták ki a 100. tanulmányt. A folyóirathoz kapcsolódó másik sorozat a „*Tiszai ág. hitv. jogakadémiai Arcképcsarnoka*" címet viselte. Ennek nyolc száma jelent meg, ezekben a jogakadémia elhunyt tanárairól, pártfogóiról emlékeztek meg.

A jogtanárok terjedelmesebb tudományos munkáit a jogakadémia *Tudományos Értekezések Tárában* adták ki. Az utolsó, (46.) kiadvány 1946-ban jelent meg. A tanulmányok közül több idegen nyelvű volt, és valamennyi tartalmazott francia nyelvű ismertetőt. A helyi kiadványokon túl a tanárok német, francia és angol folyóiratokban is közöltek tanulmányokat. *Surányi Unger Tivadarnak*, a közgazdaságtan professzorának gazdaságtörténeti kötetét Jénában, New York-ban is kiadták, sőt 1927-ben japánul is megjelent. A joghallgatók szemináriumi dolgozatainak publikálására létrehozott „*Jogakadémiai Szemináriumi Értekezései*" című sorozatban 1936-ig 81 tanulmányt közöltek.

Tanárok, tárgyak az 1928/1929. tanévben

A Bruckner Győző dékánsága idején kötelező elsőéves tárgyak történeti-alapozó jellegűek voltak. A római jog két féléves, heti nyolc órában oktatott stúdium volt. Miskolci előadója *Sztehlo Zoltán*, aki hazánkban először foglalkozott jogi papyrológiával. A római jog mellett rendkívül kiterjedt antik történeti ismeretei voltak, amelyet aztán (1939-től) a debreceni egyetem római jogi tanszékén hasznosított. A magyar alkotmány- és jogtörténetet a kar dékánja, az első félévben öt, a másodikban két órában oktatta. A szakmai alapfogalmakat ismertető és a jogászi hivatás legfontosabb területeit áttekintő „Bevezetés a jog- és államtudományokba" című első fél-

[10] Boleratzky 2007. 31.

éves tárgyat elismerten a főiskola legjobb előadója, *Zsedényi Béla* jegyezte. A heti két órás előadás mellett – miután hosszabb nyugati tanulmányúton ismerkedett a sajtó ottani gyakorlatával – 1929-ben népszerű sajtótudományi szemináriumot is indított.

A második évfolyam az első félévben *Hacker Ervintől* jogbölcsészetet és magyar magánjogot hallgatott és élvezhette *Zsedényi Béla* heti hat órás közjogi előadásait. A közgazdaságtani ismereteket – heti öt órában – a népmozgalmi statisztika európai hírűvé lett professzora, *Schneller Károly* adta elő. A második félévben folytatódtak a köz- és magánjogi előadások, emellett Schneller Károly pénzügytant, Zsedényi Béla nemzetközi jogot oktatott. A másodéves akadémisták az első félévben heti 22, a másodikban 18 óra előadást hallgattak.

A jogakadémiák tanterve szerint a III. évfolyamon a tanév mindkét félévében csak jogi tárgyakat oktattak. Egész éves stúdium volt a magyar anyagi büntetőjog, amelynek heti öt órás előadásait *Hacker Ervin* tartotta, aki hazánkban ekkor még egyedülálló módon a tételes büntetőjog keretében kriminológiával is foglalkozott. Börtönügyi tárgyú tanulmányai országosan ismertek, vetítettképes előadásai újszerűek voltak. A magyar polgári törvénykezési jog szintén egész éves, a magyar kereskedelmi és váltójog első féléves tárgy volt. Mindkettőt *Surányi Unger Tivadar* adta elő, aki az 1929/30-as tanévtől a szegedi egyetem tanára lett.

A harmadik évfolyam a tanév első felében heti hat órában *Sztehlo Zoltán* osztrák magánjog előadásait is hallgatta. A második félévben került sorra a magyar büntető perjog (*Hacker Ervin*) és a magyar állam statisztikája (*Schneller Károly*), az előbbi öt, az utóbbi négy órában hetenként.

A végzős (IV.) évfolyam államtudományi képzést kapott. A magyar közigazgatási és a magyar pénzügyi jog két féléves, heti 4-4 órás tárgy volt, *Szontagh Vilmos* kiváló gyakorlati érzékű előadó, későbbi debreceni egyetemi tanár gondozásában. Az első félévben öt óra politikai (*Zsedényi Béla*) és *Bruckner Győző* hét órás egyházjogi előadása egészítette ki a heti órarendet.

A kötelező tárgyak mellett az oktatók speciális kollégiumokat is hirdettek. Ezek között voltak olyanok, amelyeket a jelölteknek a négy év alatt egy (tetszőleges) félévben feltétlenül hallgatniuk kellett. Ide tartozott *Bruckner Győző* három, heti 4-4 órás kurzusa; Magyar művelődéstörténelem, A francia nagy forradalom kora és Ethika címmel, *Henszellmann Aladár* Törvényszéki orvostan és Közegészségtan (heti két-két órás) kollégiumai és *Szontagh Vilmos* állam-számviteltani szemináriuma. A nem kötelező speciálkollégiumokat a hallgató csak akkor volt kénytelen látogatni, ha a heti óraszáma nem érte el a húszat. Voltak nagyon népszerű kurzusok: ilyen volt például *Hacker Ervin* büntetőjogi szemináriuma, amelyre csak a professzor előzetes engedélyével lehetett jelentkezni. Rendkívül népes volt a Bruckner Győző vezette egyházjogi szeminárium is.

Jogakadémiai reformtervek

A jogi szakoktatás megújításának gondolata az 1930-as évek elején újra felvetődött. A kultuszminisztérium *Magyary Zoltán* egyetemi tanárt bízta meg a reform elvi alapjainak kidolgozásával, aki szokatlanul gyorsan elkészült a tervezettel. Az egyetemek 1932-ben véleményt adtak róla, majd a jogakadémiák is állást foglaltak. A reformterv hosszabb távon nem számolt a jogakadémiai oktatással. A jogi főiskolákat „egyelőre fennálló" intézményeknek tekintette és kétséget sem hagyott tervezett megszüntetésük iránt. A racionalizálási javaslatot a jogakadémiák és a hitfelekezeti hatóságok nagy felháborodással fogadták. A miskolci jogakadémia tanári kara *Zsedényi Bélát* bízta meg egy memorandum elkészítésével. Ebben a jeles tudós egyszerűen képtelenségnek tartotta jogi főiskolák megszüntetésének tervét. A honi reformgondolatok sorsát is jól példázó, ismert események következtek: magas egyházi küldöttségek tiltakoztak a miniszternél, a kormányfőnél és magánál a kormányzónál is. A képviselőházban 1932. május 30-án *Petró Kálmán dr.* a jogakadémiák védelmére kelt, majd *Erdey Antal* tette ugyanezt a felsőházban. A minisztérium a békés utat választotta: elállt a reformtól.

A harmincas évek közepén *Hóman Bálint* ismét kísérletet tett a felsőoktatás korszerűsítésére. A jogakadémiák fenntartásában érdekeltek ezt már biztos kézzel verték vissza; igaz, a kormányzati szándék ezúttal sem volt túl határozott. Az 1936. december 10-re összehívott felsőoktatási kongresszus központi kérdése a közigazgatási egyetem létjogosultsága lett, a jogakadémiák létkérdése háttérbe szorult. A fórumon csak egy támadó felszólalás hangzott el ellenük. A budapesti ügyvédi kamara elnöke a jogásztúlképzés okát a jogakadémiáknak tulajdonította és burkolt célzást tett az ott folyó alacsonyabb szintű képzésre. *Molnár Kálmán*, a pécsi egyetem közjogi tanszékének tanára ugyanakkor kiállt a jogakadémiák mellett. A professzor, aki egykor maga is a jogakadémián kezdte tanári pályáját, utalt arra, hogy a jogászi túlképzésnek nem kizárólagosan a jogakadémiai képzés az oka. Az ide felvehető joghallgatók összes száma valóban alig tette ki a budapesti egyetemre bekerülő jogtanulók harmadát.

Nem lehet egészen véletlen, hogy az országos nyilvánosság előtt először az ügyvédek adtak hangot elégedetlenségüknek. A miskolci jogakadémia igazgató választmánya nagy felháborodással utasította vissza a miskolci ügyvédi kamara 1935. évi jelentését, amely szerint a jogakadémiák fölös számban ontják magukból a kizárólag ügyvédi pályára készülő fiatalságot, és *„méghozzá sokszor: tudás és alapos előképzettség nélkül"*.[11]

[11] Stipta 1985b. 59–86. A felsőoktatási reform kérdéséről még: EOL. Miskolci Jogakadémia Kari jegyzőkönyvek X. kötet 251. és XI. köt. 198.; Almanach 1936–37. tanév. 36.

A kultuszminisztérium a harmincas években 40–50-re kívánta korlátozni az első évfolyamra felvehető jogakadémisták számát. A létszámot megállapító miniszteri leirat ellen a fenntartó hatóságok tiltakoztak; a minisztérium erre jobb esetben távirati úton, legtöbbször egyszerűen telefonon értesítette a tanári kart a keretszám felemeléséről. A miskolci joghallgatók száma a 1939–1940-ben lényegesen csökkent; ez azonban már nem kultúrpolitikai megfontolások következménye volt. A korábbi 320–360 helyett az 1939/1940. tanév II. félévére csak 270 hallgató iratkozott be. A hallgatók egy része katonai behívót kapott. Másrészt ekkor már szigorúan ellenőrizték a numerus clausus betartását: az izraelita vallású hallgatók száma ezért jelentősen csökkent.

Megújított jogakadémiai szervezet, belső reformok

A harmincas évek közepén sürgetően vetődött fel a belső szabályzatok átdolgozásának igénye. Ekkorra már eldőlt: a minisztérium a jogakadémiák szervezetében, irányításában radikális változtatást nem képes keresztülvinni. A főiskolának ezért maguknak kellett az újabb igényekhez alkalmazkodniuk. A miskolci jogakadémia legfontosabb viszonyait megszabó szervezeti és kormányzati szabályzat *Bruckner Győző* instrukciói alapján 1936-ban készült el. Ebben az évben állították össze az új tanulmányi és fegyelmi rendtartást is.

A miskolci evangélikus jogakadémia „létkérdésében" és minden fontosabb ügyben az ősi pártfogóság és a tiszai evangélikus egyházkerület közgyűlése közösen döntött. A két testület választotta meg a nyolctagú igazgató-választmányt, amely fontos szerepet játszott a jogakadémia irányításában. A belső szervezeti rend átalakításának igénye egyébként a jogakadémia rendezetlennek tűnő pénzügyi viszonyaiból eredt. Az intézmény vagyona tekintélyesre növekedett, és egyre szaporodtak a pénz felhasználása körüli viták. A soros *canonica visitatio* néhány szabálytalanságot is megállapított, ami külön is sürgette az intézményes pénzügyi ellenőrzés létrehozatalát. Ezt a szerepet töltötte be az igazgató-választmány, amelynek szabályzatban rögzített hatásköre csak a jogakadémia anyagi és gazdasági ügyeinek intézésére, a főiskolai jövedelmek, pénzek, alapok kezelésének az ellenőrzésére terjedt ki, de ennél nagyobb jelentősége volt. Bruckner Győző is panaszolta: a testület sokszor illetéktelenül avatkozott be az intézmény tevékenységébe.

A jogakadémia fölött meghatározott részjogosítványokat kapott az egyházkerületi elnökség, a püspök és az egyházkerület közgyűlése is. Az elnökség legfontosabb feladata a jogakadémia *„állammal szembeni védelme"* volt, emellett ellátta a tudományos tevékenység feletti felügyeletet. A minisztériummal szemben a jogakadémiát a püspök képviselte. A közgyűlés állásfoglalásokkal segítette az oktató munkát és a gazdasági tevékenységet.

A jogakadémia a jog- és államtudomány oktatásán kívül változatlan feladatának tekintette az evangélikus egyházjog művelését is. Az 1935. június 6-i kari ülésen *Haendel Vilmos* felvetette, hogy a jogakadémián belül létre kellene hozni egy nemzetiségi (kisebbségi) jogi és egy protestáns egyházjogi intézetet. Nem volt ez egészen új gondolat: *Surányi Unger Tivadar* már 1927-ben szorgalmazta egy helyi nemzetiségkutató intézet megalakítását. Egy év múlva a jogakadémia kapcsolatba került lord *Rotherme-rel,* aki egy nemzetiségi jogi tanszék fölállításához 100.000 pengős alapítványt kívánt tenni. A tervből nem lett semmi, mert a kormány a külpolitikai helyzetre való hivatkozással elutasító álláspontra helyezkedett. Nem volt nagyobb sikere Haendel Vilmos javaslatának sem. Az ő felvetését az egyházi szervek sem pártolták.[12]

A tanárok alkalmazásának feltétele - a 26. év betöltése mellett - az evangélikus felekezethez való tartozás volt. Ha nem volt jelentős tudományos munkássággal rendelkező ilyen vallású pályázó, református hitű személy megválasztására is lehetőség volt. A nyilvános, rendes jogakadémiai tanárságot csak olyan jelölt nyerhette el, akinek doktori oklevele és méltánylást igénylő szakirodalmi munkássága volt. A szabályzat szerint azonban az így felvettek kötelesek voltak öt éven belül magántanári képesítést szerezni. A tanárok hetente legalább tíz órát tartottak. A korabeli szabály - más jogakadémiákhoz képest - megengedően kezelte a jogakadémia székhelyétől a szorgalmi időben való távozás lehetőségét: a professzorok egy hétre külön engedély nélkül is elutazhattak.

A tanári kart széles körű jogosultság illette meg a miskolci jogakadémián. Ez a testület választotta a dékánt, a prodékánt, a kari jegyzőket, és tett javaslatot a tanárok, az előadók, a lektorok és a jogakadémiai tisztviselők (titkár) személyére. A hallgatók felvételéről kizárólag a professzorok döntöttek, a tanrend összeállítása, a tandíjmentesség, a tanulmányi segélyek iránti ügyek és a joghallgatók fegyelmi vétségeinek másodfokú elbírálása is a tantestület hatáskörébe tartozott.

Az új tanulmányi és fegyelmi szabályzat tartalmazta az addig megjelent kötelező rendelkezéseket, és formulázta a korábbi gyakorlatot. A hallgatók felvételénél figyelembe kellett venni az 1920:XXV., és az azt módosító 1928:XIV. tc. előírásait. A felvételi eljárás során eszerint fő szempont a nemzethűség, az erkölcsi tekintet, a tanulmányi eredmény és a szellemi képesség. A törvény megkívánta, hogy elsősorban a hadiárvák, a harctéri szolgálatot teljesítettek és a közalkalmazottak gyermekei kapjanak előnyt. Elvi kívánalom volt, hogy a különböző népfajokhoz, nemzetiségekhez, foglalkozási ágakhoz tartozók gyermekei számarányuknak és jelentőségüknek megfelelő mértékben tanulhassanak tovább. Érdemes megvizsgálni, hogy a jogakadémia tanári kara hogyan értelmezte ezen általános iránymutatásokat. Az első évfolyamra je-

[12] EOL Miskolci Jogakadémia Kari jegyzőkönyvek IX. köt. 145.; BRUCKNER 1996. 194-207.